

Eduardo Mendoza

La ciutat dels prodigis

EDUARDO MENDOZA

La ciutat dels prodigis

Traducció de Xavier Lloveras

Pròleg d'Eduardo Mendoza

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *La ciudad de los prodigios*
© Eduardo Mendoza, 1986

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei.

Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).

Tots els drets reservats.

Primera edició: març del 2017

© de la traducció: Xavier Lloveras Puchercós, 2000

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.

Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona

info@edicions62.cat

www.edicions62.cat

Fotocomposició: Víctor Igual

Aragó, 390. 08013 Barcelona

Imprès a Liberduplex

DIPÒSIT LEGAL: B.2463-2017

ISBN: 978-84-297-7587-7

CAPÍTOL I

I

L'any que Onofre Bouvila va arribar a Barcelona, la ciutat estava en plena febre de renovació. Aquesta ciutat està situada a la vall que deixen les muntanyes de la cadena costanera quan es retiren una mica cap a l'interior, entre Malgrat i Garraf, que d'aquesta manera formen una mena d'amfiteatre. El clima hi és temperat i sense alts i baixos: els cels solen ser clars i lluminosos; els núvols, pocs, i encara els que hi ha blancs; la pressió atmosfèrica és estable; la pluja, escassa, però de vegades traïdora i torrencial. Encara que uns i altres la discuteixen, l'opinió dominant atribueix la primera i segona fundacions de Barcelona als fenicis. Almenys sabem que entra a la Història com a colònia de Cartago, aliada al seu torn amb Sidó i Tir. Està provat que els elefants d'Anníbal es van aturar a abeurar-se i folgar a les riberes del Besòs o del Llobregat camí dels Alps, on el fred i el terreny accidentat els havien de delmar. Els primers barcelonins van quedar meravellats davant d'aquells animals. Déu n'hi do quins ullals, quines orelles, quina trompa o probosci, es deien. Aquesta sorpresa compartida i els comentaris ulteriors, que van durar molts anys, van fer germinar la identitat de Barcelona com a nucli urbà; extraviada més tard, els barcelonins del segle XIX es van haver d'escarrassar per recuperar-la. Als fenicis els van seguir els grecs i els laietans. El pas dels primers va deixar residus artesanals; als segons els devem dos trets distintius de la raça, segons els etnòlegs: la tendència

dels catalans a inclinar el cap cap a l'esquerra quan fan veure que escolten i la propensió dels homes a criar pèls llargs als orificis nasals. Els laietans, de qui sabem poc, s'alimentaven sobretot d'un derivat lacti que unes vegades apareix sota el nom de *sèrum* i d'altres com a *llimonada* i que no era gaire diferent del iogurt actual. Tot i això, són els romans els que imprimeixen a Barcelona el seu caràcter de ciutat, els que l'estructuren de manera definitiva; aquesta manera, que seria ociós detallar, en marcarà l'evolució definitiva. Tot indica, però, que els romans sentien un menyspreu altiu per Barcelona. No semblava que els interessés ni per raons estratègiques ni per afinitats d'altra mena. L'any 63 aC un tal Muci Alexandrí, pretor, escriu al seu sogre i valedor a Roma queixant-se del seu destí a Barcelona: ell havia demanat plaça a la fastuosa Bilbilis Augusta, l'actual Calatayud. Ataülf és el reietó got que la conquereix i serà goda fins que els sarraïns la prenguin sense lluita l'any 717 de la nostra era. Seguint els seus costums, els moros es limiten a convertir la catedral (no pas la que admirem avui, sinó una de més antiga, erigida en un altre lloc, escenari de moltes conversions i martiris) en mesquita i no hi fan res més. Els francesos la recuperen per a la fe el 785 i dos segles més tard, el 985, una altra vegada per a l'islam Almansor o Al-Mansur, el Pietós, el Despietat, el Que Només Té Tres dents. Conquestes i reconquestes influeixen en el gruix i la complexitat de les seves muralles. Encotillada entre baluards i fortificacions concèntriques, els seus carrers es tornen cada vegada més sinuosos; això atreu els hebreus cabalistes de Girona, que hi funden sucursals de la seva secta i caven passadissos que condueixen a sanedrins secrets i piscines provàtiques descobertes al segle xx quan es va fer el metro. A les llindes de pedra del barri antic encara s'hi poden llegir gargots que són contrasenyes per als iniciats, fórmules per aconseguir l'impensable, etcètera. Llavors la ciutat coneix anys d'esplendor i segles opacs.

—Aquí estarà molt bé, vostè, ja ho veurà. Les habitacions no són gaire grans, però tenen molt bona ventilació i, pel que fa a la ne-

teja, no es pot demanar més. El menjar és senzill, però nutritiu —va dir l'amo de la pensió. Aquesta pensió, a la qual Onofre Bouvila va anar a parar només arribar a Barcelona, estava situada al carreró del Xup. Aquest carreró, amb un nom que es podria traduir com «del safareig», iniciava, al cap de poc de començar, una costa suau que s'accentuava fins a formar dos esglaons, continuava en un replà i moria pocs metres més endavant contra un mur assentat damunt les restes d'una muralla antiga, potser romana. D'aquest mur en rajava constantment un líquid espès i negre que al llarg dels segles havia arrodonit, polit i brunit els esglaons que hi havia al carreró, de manera que s'havien tornat relliscosos. Llavors el regueró seguia costa avall per un solc paral·lel a la vorada de l'acera i se sumia amb un clapoteig intermitent a la boca de drenatge que s'obria a la cruïlla amb el carrer de la Mànega (abans de la Pera), única via que donava entrada al carreró del Xup. Aquest últim carrer, des de tots els punts de vista sense encant i lleig, podia gloriejar-se (encara que altres racons del barri li disputaven aquest honor dubtós) d'haver estat l'escenari d'aquest fet cruel: l'execució damunt la muralla romana de santa Leocrícia. Aquesta santa, probablement anterior a l'altra santa Leocrícia, la de Còrdova, figura a les hagiografies com santa Leocrícia unes vegades i d'altres com Leocràtia o Locatis. Era oriünda de Barcelona o dels seus rodals i filla d'un cardador de llana; es va convertir al cristianisme de molt petita. El seu pare la va casar, sense ella voler, amb un tal Tiburci o Tiburcí, qüestor. Moguda per la seva fe, Leocràcia va repartir els béns del seu marit entre els pobres i va emancipar els esclaus. El marit, a qui no havia demanat el consentiment per obrar així, va agafar un atac de ràbia. Per haver fet això i per no abjurar de la seva religió, va ser decapitada al punt que hem dit. La llegenda hi afegeix que el seu cap va rodolar pel pendent i no va parar de rodolar, girant cantonades, travessant carrers i semblant el terror entre els viants, fins a caure al mar, on un dofí o un altre peix gros se'l va endur. La seva festa se celebra el 27 de gener. A finals del segle passat, al replà superior del carrer hi havia una pensió. Era un establiment de condició molt discreta, encara que no sense pre-

tensions per part dels propietaris. El vestíbul era petit: només hi cabien un taulell de fusta clara amb la seva escriptoria de llautó i el seu llibre registre, sempre obert perquè qui volgués pogués comprovar la legalitat del negoci recorrent amb els ulls, a la claror esmorteïda d'una llumenera, la llista de motius i pseudònims que constituïa la nòmina dels dispenders, i el cau d'un barber, un paraigüer de pisa i una efígie de sant Cristòfol, patró dels viatgers abans de ser-ho, com és avui, dels automobilistes. Darrere el taulell s'hi asseia, a tota hora, la senyora Àgata. Era una senyora obesa, mig calba i d'aspecte apagat; hauria passat per morta si les seves xacres, que l'obligaven a tenir els peus ficats en un cossi d'aigua tèbia, no l'haguessin fet exclamar de tant en tant: Delfina, la palangana. Quan l'aigua es refredava, ella es revifava per dir això. Llavors la seva filla abocava al cossi l'aigua fumejant que duia en un ansat. A força de tirar ansats al cossi, l'aigua estava a punt de vessar i inundar el vestíbul. Aquest perill, però, no semblava pas que amoïnés l'amo de la pensió, a qui tothom deia senyor Brauli. Amb ell va tenir Onofre Bouvila aquella primera entrevista—. En realitat, si la pensió estigués més ben situada, podria passar per un hotelet de certa volada —va continuar dient. El senyor Brauli, marit de la senyora Àgata i pare de la Delfina, era un cavaller d'estatura notable i faccions regulars, dotat d'una certa distinció amanerada. A la pensió delegava en la seva esposa i en la seva filla totes les funcions. Dedicava la major part de la jornada a llegir la premsa diària i a comentar les notícies amb els hostes fixos de la pensió. Les novetats l'enlluernaven i, com que l'època era generosa en invencions, les hores li passaven dient oh! i ah! De tant en tant, com si algú l'hi obligués amb vehemència, llançava el diari i exclamava: Vaig a veure quin temps fa. Sortia al carrer i escrutava el cel. Llavors tornava a entrar i anunciava: Serè, o: ennuvolat, fresquet, etcètera. No li coneixien cap altra activitat—. És aquest barri mesquí el que ens obligava a posar uns preus molt per sota de la categoria de l'establiment —es va queixar. Llavors va aixecar un dit admonitori—: A pesar de tot, anem molt amb compte a l'hora de seleccionar la clientela.

¿Hi deu haver, en aquest comentari, una crítica velada al meu

aspecte?, va pensar Onofre Bouvila quan va sentir el que deia el senyor Brauli. Encara que l'actitud cordial de l'hostaler semblava desmentir aquesta suposició, la susceptibilitat d'Onofre Bouvila estava plenament justificada: a pesar dels seus pocs anys, s'advertia a simple vista que era baix; en canvi, tenia l'esquena ampla. La pell era citrina, les faccions menudes i tosques i els cabells negres, arrissats. Portava la roba apedaçada, feta un manyoc i força bruta: tot indicava que havia estat viatjant uns quants dies amb la roba posada i que no en tenia més, fora potser d'una muda al farcell que havia deixat damunt el taulell en entrar i al qual dirigia contínuament mirades furtives. En aquests moments, el senyor Brauli experimentava un alleujament. Llavors la mirada del noi se li tornava a clavar i es tornava a sentir neguitós. Hi ha alguna cosa als seus ulls que em crispa els nervis, es va dir l'hostaler. Bah, deu ser el de sempre: la gana, el desconcert i la por, va pensar llavors. Havia vist arribar molta gent en les mateixes condicions: la ciutat no parava de créixer. Un altre, va pensar, una sardina menuda que la balena s'empassarà sense adonar-se'n. El rancor del senyor Brauli es va convertir en tendresa. És gairebé un nen i està desesperat, es va dir.

—¿I li puc preguntar, senyor Bouvila, quin és el motiu de la seva presència a Barcelona? —va dir per acabar. Amb aquesta fórmula envitricollada volia causar una gran impressió en el noi, que, efectivament, es va quedar mut uns moments: ni tan sols havia entès la pregunta.

—Busco col·locació —va respondre, amb aire cohibit. A continuació va tornar a clavar la mirada incisiva en l'hostaler, esporuguit que la seva resposta pogués provocar-li algun perjudici. Però el senyor Brauli ja tenia el cap en una altra cosa i amb prou feines li feia cas.

—Ah, que bé! —es va limitar a dir, espolsant-se una brossa que embrutava l'espatllera del seu paletó. Onofre Bouvila li va agrair interiorment aquesta indiferència. El seu origen li resultava vergonyós i per res del món no hauria volgut revelar la raó que l'havia impulsat a deixar-ho tot, a venir a Barcelona desesperadament.

Onofre Bouvila no havia nascut, com alguns van dir més tard, a la Catalunya pròspera, clara, jovial i una mica xarona que banya el mar, sinó a la Catalunya feréstega, ombrívola i brutal que s'estén al sud-oest de la serralada pirinenca, corre pels dos vessants de la serra del Cadí i s'aplana allà on el Segre, que la rega en la primera part del seu recorregut i rep allí els seus afluents, s'uneix al Noguera Pallaresa i emprèn l'última etapa de la seva vida per anar a morir a l'Ebre a Mequinensa. A les terres baixes els rius són de curs ràpid i fortes crescudes anuals a la primavera; quan es retiren les aigües, les terres inundades es converteixen en aiguamolls insalubres però fèrtils, infestats de serps i bons per a la cacera. Són zones de boires espesses i boscos atapeïts, propícies a les supersticions. En efecte, ningú s'hauria endinsat en aquestes boires tenebroses en determinats dies de l'any; en aquestes dates precises es podien sentir repics de campanes on no hi havia esglésies ni ermites i veus i riallades entre els arbres i de vegades es podien veure vaques mortes ballant sardanes: el que veia i sentia aquestes coses segur que embogia. Les muntanyes que voltaven aquestes valls eren escarpades i estaven cobertes de neu gairebé tot l'any. Allí les cases estaven construïdes sobre estaques de fusta, el sistema de vida era tribal i els homes dels rodals, rudes i esquerps, encara feien servir pells com a part de la indumentària. Aquests homes només baixaven a les valls amb el desglaç, a buscar xicota a les festes de la verema o la matança del porc. En aquestes ocasions, tocaven flautes d'os i executaven una dansa que estrafeia els salts del marrà. Menjaven sense parar pa amb formatge i bevien vi rebaixat amb oli i aigua. Als cims de les muntanyes hi vivien uns individus encara més rudes: no baixaven mai a les valls i la seva única ocupació semblava que havia estat la pràctica d'una mena de lluita grecoromana. La gent de la vall encara era més civilitzada; vivien de la vinya, l'olivera, el blat de moro (per a les bèsties) i alguns arbres fruiters, la ramaderia i la mel. En aquesta zona s'havien comptabilitzat, a començament de segle, 25.000 tipus diferents d'abella, dels quals avui només en perduren 5 o 6.000. Allí caçaven la daina, el senglar, el conill silvestre i la perdiu; també la guineu, la fura i el teixó, per defen-

sar-se de les seves incursions constants. Als rius, pescaven la truita *a la mosca*; en això eren molt hàbils. Menjaven bé: a la seva dieta no hi faltava la carn i el peix, els cereals, la verdura i la fruita; arran d'això, era una raça alta, forta i enèrgica, molt resistent a la fatiga, però de digestió feixuga i de caràcter abúlic. Aquestes característiques havien influït en la història de Catalunya: una de les raons que el govern central oposava a les pretensions independentistes del país era que això faria minvar la talla mitjana dels espanyols. Al seu informe a don Carles III, acabat d'arribar de Nàpols, R. de P. Piñuela anomena Catalunya *tamboret d'Espanya*. També disposaven de fusta en abundància, de suro i d'uns quants minerals. Vivien en masos escampats per la vall, sense cap més connexió entre ells que la parròquia o rectoria. Això va donar lloc al costum de donar el nom de la parròquia o rectoria pel del lloc d'origen. Així, Pere Llebre, de Sant Roc; Joaquim Colibròquil, de la Mare de Déu del Roser, etcètera. A causa d'això, damunt les espatlles dels rectors hi queia una gran responsabilitat. Ells mantenien la unitat espiritual, cultural i fins i tot idiomàtica de la zona. També els pertocava la missió crucial de mantenir la pau a les valls i entre una vall i la veïna, evitar els esclats de violència i les venjances inacabables i sagnants. Això va fer que hi sorgís una mena de rector que més tard va ser lloat pels poetes: uns homes prudents i sobris, capaços de suportar els climes més extrems i de caminar distàncies increïbles portant a una mà el copó i a l'altra el trabuc. Probablement gràcies a això també la zona s'havia mantingut gairebé per complet al marge de les guerres carlines. Fins al final de la contesa, bandes carlines havien fet servir la zona com a refugi, quarter d'hivern i centre de proveïment. La gent els va deixar fer. De tant en tant, apareixia un cadàver mig enterrat als solcs o entre les bardisses, amb un tret al pit o a la nuca. Tothom feia veure que no se n'adonava. De vegades no es tractava d'un carlí, sinó de la víctima d'un conflicte personal resolt aprofitant la guerra.

De cert, només se sap que Onofre Bouvila el van batejar el dia de la festivitat de sant Restitut i santa Leocàdia (el 9 de desembre) de l'any mil vuit-cents setanta-quatre o setanta-sis, que va

rebre les aigües baptismals de mans de dom Serafi Dalmau, Pvre., i que els seus pares eren Joan Bouvila i Marina Mont. No se sap, en canvi, per què li van imposar el nom d'Onofre en lloc del nom del sant del dia. A la fe de baptisme, d'on provenen aquestes dades, hi consta com a natural de la parròquia de sant Climent i com a fill primogènit de la família Bouvila.

—Esplèndid, esplèndid, aquí s'hi trobarà com un rei, vostè —deia el senyor Brauli, mentre es treia de la butxaca una clau rovellada i assenyalava amb gest ampul·lós el corredor llòbrec i pudent de la pensió—. Les habitacions, com veurà... Uf, quin espant!

Aquesta exclamació es devia al fet que la porta on hi havia el pany en què estava a punt d'introduir la clau s'havia obert de sobte des de l'interior. La silueta de la Delfina es va retallar a l'obertura de la porta, contra la llum que venia del balcó.

—Vet aquí la meva filla Delfina —va dir el senyor Brauli, un cop recuperat de l'esglai—; de ben segur que ha estat arreglant l'habitació perquè la trobi més del seu gust. ¿Oi que sí, Delfina? —I com que la Delfina no responia, hi va afegir, dirigint-se una altra vegada a Onofre Bouvila—: Com que la seva pobra mare, la meva esposa, està una mica delicada de salut, tota la feina de la pensió cauria a les meves espatlles si no fos per l'ajuda de la Delfina, que és tot un tresor.

Ell ja havia vist la Delfina un moment abans, al vestíbul, quan ella acudia a omplir d'aigua calenta el cossi de la senyora Àgata. Llavors amb prou feines s'hi havia fixat. Ara la va examinar amb més deteniment i la va trobar veritablement repulsiva. La Delfina tenia si fa no fa la mateixa edat que Onofre Bouvila; era eixarreïda i desmanyotada, de dents protuberants, pell escrostonada i ulls fugissers; aquests ulls oferien la particularitat de tenir la nineta groga. L'Onofre es va adonar de sobte que era la Delfina qui feia, en realitat, tota la feina de la pensió. Sorruda, bruta, escabellada, esparracada i descalça, corria a totes hores de la cuina a les habitacions i de les habitacions a la cuina i al menjador carretejant galledes, escombres i baietes. A més d'això, atenia la mare, que

contínuament tenia necessitats perquè no es podia valdre, i servia les taules a les hores de l'esmorzar, el dinar i el sopar. Als matins, molt aviat, sortia a comprar amb dos cabassos de vímet que a la tornada arrossegava amb esforç. Mai no dirigia la paraula a cap hoste; aquests, al seu torn, fingien ignorar-ne la presència. A part de ser molt aspra de tracte, sempre portava enganxat als turmells un gat negre que només tolerava la proximitat de la seva mestressa; amb els altres, començava a repartir mossegades i urpades. Aquest gat es deia Beelzebut. Els mobles i les parets de la pensió mostraven les empremtes de la seva ferocitat. A Onofre Bouvila, però, tot això li relliscava, per ara. Acabava d'entrar a l'habitació que li havien assignat i contemplava per primera vegada aquell habitacle reduït i auster. És el meu quarto, pensava amb una espurna d'emoció, es pot dir que ja sóc un home independent: un barceloní de debò. Encara estava sota l'influx de la novetat; sentia com tots els acabats d'arribar la fascinació de la gran ciutat. Sempre havia viscut al camp i només havia visitat una vegada una població important. D'aquella visita, encara en conservava un record trist. Aquesta població es deia Bassora i era a 18 quilòmetres de Sant Climent, la seva parròquia natal. Quan Onofre Bouvila la va visitar, Bassora acabava d'experimentar un progrés notable. De centre agrícola i sobretot ramader s'havia convertit en una ciutat industrial. Segons les estadístiques, el 1878 Bassora tenia 36 indústries; 21 pertanyien al ram tèxtil (cotoneres, sederes, llaneres, d'estampats, de catifes, etcètera), 11 al químic (fosfats i acetats, clorurs, colorants i sabons), 3 al siderúrgic i una al ram de la fusta. Una via fèrria unia Bassora amb Barcelona i el seu port, d'on sortien els productes que Bassora exportava a ultramar. Encara es mantenia un servei regular de diligències, però la gent, en general, preferia el ferrocarril. Hi havia enllumenat de gas a uns quants carrers, quatre hotels o fondes, quatre escoles, tres casinos i un teatre. Aquesta població i la parròquia de Sant Climent estaven unides per un camí pedregós i desigual que travessava les muntanyes per un coll o congost que la neu solia tapar durant l'hivern. Per aquest camí anava i venia una tartana quan les condicions atmosfèriques ho permetien. Aquesta tartana recorria els

18 quilòmetres que hi havia entre Sant Climent i Bassora sense cap periodicitat, horari ni assenyalament, i portava a les masies estris, subministraments de tota mena i cartes, si n'hi havia; a la tornada s'enduia els excedents del camp que hi hagués en aquell moment. Aquests excedents eren consignats pel rector de Sant Climent a un altre capellà de Bassora, amic seu, que al seu torn s'encarregava de comercialitzar-los, remetre els guanys obtinguts de la venda, generalment en espècies, i passar uns comptes que ningú no demanava, entenia ni es preocupava de revisar. El tartaner es deia o li deien el tio Tonet. A l'arribar a Sant Climent, passava la nit al terra d'una taverna enganxada a un dels murs laterals de l'església. Abans d'anar al llit, explicava el que havia vist i sentit a Bassora, encara que ben pocs es creien els seus relats: tenia fama d'aficionat al vi i de fantasiós. Tampoc ningú no veia de quina manera aquell seguit de prodigis que explicava el tartaner podia alterar el curs de la vida a la vall.

Ara, però, la mateixa Bassora li semblava una cosa insignificant quan la comparava mentalment amb aquella Barcelona on acabava d'arribar i de la qual encara no en sabia res. Aquesta actitud, en molts sentits ingènua, no era totalment injustificada: segons el cens del 1887, el que avui anomenem l'«àrea metropolitana», o sigui, la ciutat i les seves agrupacions limítrofes, comptava amb 416.000 habitants, i aquest nombre anava augmentant a un ritme de 12.000 ànimes per any. De la xifra que dona el cens (i que alguns rebaten), en corresponia a la Barcelona pròpiament dita, al que llavors era el municipi de Barcelona, la de 272.000 habitants. La resta es distribuïa entre els barris i pobles exteriors al perímetre antic de la muralla; al llarg del segle XIX s'havien anat desenvolupant en aquests barris i pobles les activitats industrials de més importància. Durant tot aquell segle, Barcelona no havia deixat d'estar a l'avantguarda del progrés. El 1818 s'havia establert entre Barcelona i Reus el primer servei regular de diligències que hi va haver a Espanya. El 1826 s'havia realitzat al pati de la Llotja el primer experiment d'enllumenat de gas. El 1836 s'havia establert el primer «vapor», la primera temptativa de mecanització industrial. El primer ferrocarril d'Espanya havia estat el que cobria el

trajecte Barcelona-Mataró i datava de 1848. També la primera central elèctrica d'Espanya s'havia instal·lat a Barcelona l'any 1873. La diferència que hi havia en aquest sentit entre Barcelona i la resta de la Península era abismal i la impressió que la ciutat produïa al nouvingut era fortíssima. Però l'esforç exigít per aquest desenvolupament havia estat immens. Ara Barcelona, com la femella d'una espècie estranya que acaba de parir una cadellada nombrosa, jeia exsangüe i esventrada; de les escletxes en rajaven fluxos pestilents, efluis pudents feien irrespirable l'aire als carrers i les cases. Entre la població hi regnava el cansament i el pessimisme. Només alguns lirons com el senyor Brauli veien la vida de color de rosa.

—A Barcelona hi sobren les oportunitats pels qui tenen imaginació i ganes d'aprofitar-les —li deia aquell mateix vespre al menjador de la pensió a Onofre Bouvila, mentre aquest xarrupava la sopa incolora i agra que li havia servit la Delfina—, i vostè sembla honrat, despert i treballador. No tinc cap dubte que aviat resoldrà la seva situació de manera altament satisfactòria. Pensi, jove, que no hi ha hagut en la història de la humanitat cap època com aquesta: l'electricitat, la telefonia, el submarí... ¿fa falta que continuï enumerant meravelles? Només Déu sap on anirem a parar. Per cert, ¿li faria res pagar per avançat? La meua senyora, que ja coneix, és molt primmirada amb els comptes. Com que la pobra està malalta, ¿oi?

Onofre Bouvila va lliurar tot el que tenia a la senyora Àgata. Amb això va pagar una setmana, però es va quedar sense un ral. L'endemà al matí, a penes va despuntar el dia, es va llançar al carrer a buscar feina.

Encara que a finals del segle XIX ja era un tòpic dir que Barcelona vivia «d'esquena al mar», la realitat quotidiana no corroborava aquesta afirmació. Barcelona havia estat sempre i encara era llavors una ciutat portuària: havia viscut del mar i per al mar; s'ali-

mentava del mar i lliurava al mar el fruit dels seus esforços; els carrers de Barcelona portaven els passos del caminant al mar i pel mar es comunicava amb la resta del món; del mar en provenien l'aire i el clima, l'aroma no sempre agradable i la humitat i la sal que corroïen els murs; el soroll del mar amanyagava les migdiades dels barcelonins, les sirenes dels vaixells marcaven el pas del temps i el grall de les gavines, trist i avinagrat, advertia que la dolçor del soliombra que projectaven els arbres a les avingudes només era una il·lusió; el mar poblava els carrerons de personatges tortuosos d'idioma estranger, caminar incert i passat fosc, propensos a treure el ganivet, la pistola i la catxiporra; el mar encobria els que feien l'orni davant la policia, els que fugien per mar deixant darrere seu crits escruixidors en la nit i crims impunes; el color de les cases i les places de Barcelona era el color blanc i enlluernador del mar els dies clars o el color gris i opac dels dies de borrasca. Tot això per força havia d'atreure Onofre Bouvila, que era home de terra endins. El primer que va fer aquell matí va ser acudir al port a buscar feina com a estibador.

El desenvolupament econòmic de Barcelona havia començat a finals del segle XVIII i havia de continuar fins a la segona dècada del segle XX, però aquest desenvolupament no havia estat constant. Als períodes d'expansió els seguien períodes de recessió. Llavors el flux migratori no s'aturava, però en canvi la demanda disminuïa; trobar feina en aquestes circumstàncies comportava dificultats gairebé insuperables. Malgrat el que li havia dit el senyor Brauli el vespre abans, quan Onofre Bouvila va sortir al carrer a buscar una ocupació que li permetés guanyar-se la vida, Barcelona travessava des de feia uns quants anys una d'aquestes fases de recessió.

Un cordó de policies li va barrar l'entrada als molls. Va preguntar què passava i li van respondre que entre els obrers portuaris s'havien declarat alguns casos de còlera, sens dubte portat per algun vaixell provinent de costes llunyanes. Aguantant pel damunt de l'espatlla d'un agent va poder percebre un quadre tràgic: uns quants estibadors havien deixat caure els fardells que traginaven i vomitaven a les lloses de la drassana; d'altres evacuaven al peu de

les grues un líquid ocre i fluid. Un cop passat l'atac, tornaven a les seves tasques entre convulsions, per no perdre el jornal. Els sans s'apartaven al pas dels contaminats; els amenaçaven amb cadenes i gafes si pretenien acostar-s'hi. Un grapat de dones miraven de trencar el cordó sanitari per acudir a ajudar els seus marits o amics; la policia les rebutjava sense miraments.

Onofre Bouvila va continuar caminant; vorejava el mar en direcció a la Barceloneta. En aquella època, la gran majoria dels vaixells encara eren de vela. Les instal·lacions del port també estaven molt endarrerides: els molls no permetien que els vaixells atraquessin de costat, havien d'atracar de popa. Això dificultava les tasques de càrrega i descàrrega, que s'havien d'efectuar per mitjà de barcasses i xalupes. Un eixam d'aquestes barcasses i xalupes solcava les aigües del port a tota hora portant amunt i avall mercaderies. Pels molls i els carrers veïns hi pul·lulaven mariners vells de cara colrada; solien portar els pantalons arromangats fins al genoll, brusa de ratlles horitzontals i gorra frígia. Fumaven pipes de canya, bevien aiguardent i menjaven carn fumada i uns bescuits que deixaven assecar durant setmanes; també xuclaven llimona amb avidesa; eren lacònics amb la gent, però parlaven entre ells sense aturador; defugien el contacte humà i eren busca-raons, però acostumaven a anar acompanyats d'un gos, un lloro, una tortuga o algun altre animallet al qual prodigaven moixaines i atencions. En realitat sofrien un destí tràgic: embarcats de petits com a grumets, no havien tornat fins a la vellesa a la seva terra natal, a la qual ja només els unia la memòria. El vagabundeig continu els havia impedit fundar una família o lligar amistats duradores. Ara, de tornada, se sentien estranys. Però a diferència de l'autèntic estranger, que es pot emmotllar més bé o més malament als costums del país que l'acull, ells arrossegaven el fardell d'uns records falsejats pel transcurs de tants anys, per tantes hores de lleure malgastades a forjar fantasies i projectes; ara, enfrontats a una realitat diferent, aquests records idealitzats els impossibilitaven d'adaptar-se al present. Alguns, precisament per evitar aquests desajusts, optaven per acabar els seus dies en algun port estrany, lluny de la seva pàtria. Aquest era el cas d'un llop de

mar gairebé centenari que es deia Sturm, d'origen desconegut, que en aquells anys s'havia fet famós a la Barceloneta, on vivia. Parlava una llengua incompresible per tothom, fins i tot pels professors de la Facultat de Filosofia i Lletres, als quals els seus veïns havien portat l'ancià en va. Tot el seu capital era un feix de bitllets que cap banc de Barcelona no li volia canviar; com que aquest feix era gruixut passava per ric i les botigues i els bars del seu barri li fiaven. D'ell, es deia que no era cristià, que adorava el sol i que a la seva habitació hi tenia una foca o un manatí.

La Barceloneta era un barri de pescadors que havia sorgit durant el segle XVIII fora de les muralles de Barcelona. Posteriorment havia quedat integrat a la ciutat i l'havien sotmès a un accelerat procés d'industrialització. A la Barceloneta hi havia ara les grans drassanes. Passejant-hi, Onofre Bouvila hi va trobar un grup de dones trempades i rodanxones que triaven peix enmig de riallades. Animat per aquestes mostres de bon caràcter, s'hi va dirigir per obtenir informació. Potser aquestes dones em sabran dir on puc trobar feina, va pensar; les dones seran més afectuoses amb un noi com jo. Aviat es va adonar que el bon humor aparent d'aquelles dones es devia en realitat a un trastorn nerviós que les feia riure descompassadament, sense motiu ni control. En el fons estaven amargades i bullien d'ira: per no res aixecaven ganivets i es llançaven llamantols i crancs al cap. Davant d'això, va fugir d'allí. Tampoc no va tenir més sort quan va intentar entrar com a mariner en un dels vaixells que estaven ancorats allí i als quals no afectava la quarantena. Quan es va acostar a un d'aquests vaixells, els mariners recolzats a la borda el van dissuadir d'enrolar-s'hi. No pugis a bord si no vols morir, vailet, li van dir. Li van explicar que ells mateixos eren víctimes de l'escorbut. Tot parlant, ensenyaven les genives ensangonades. A l'estació del ferrocarril els camàlics, que el reumatisme amb prou feines deixava caminar, li van dir que només els membres d'una certa associació podien aspirar amb èxit a aquella feina d'esclaus. I així successivament. Al vespre va tornar a la pensió esgotat. Mentre devorava el sopar magre, el senyor Brauli, que feia la papallona de taula en taula, es va interessar pel resultat de les seves gestions. L'Onofre li va co-

mentar que no havia tingut sort. L'individu que tenia la barberia instal·lada al vestíbul va sentir la conversa i no es va estar d'intervenir-hi. Es veu de sobra que véns de pagès, li va dir a Onofre Bouvila; véns al mercat de verdures, potser allí hi trobaràs alguna cosa. Passant per alt el que hi havia de sarcasme en aquest consell, va donar les gràcies a l'hoste i una guitza al gat de la Delfina, que li havia clavat les urpes al tou de la cama. La minyona li va llançar una mirada carregada d'odi i ell l'hi va contestar amb una altra de menyspreu. Encara que no s'ho volia confessar, els contratemps d'aquell dia havien entelat el seu ànim. No pensava pas que les coses estiguessin tan remalament, es deia. Bah, tant li fa, hi afegia més tard dintre seu, demà ho tornaré a provar; a força de paciència, alguna cosa sortirà. El que sigui per tal de no haver de tornar a casa. Aquesta perspectiva era el que més l'amoïnava.

Seguint els consells del barber, l'endemà va visitar el Born: així es deia el mercat central de fruites i verdures. La visita, malgrat tot, va resultar estèril; igual va passar amb les que va anar fent més tard. Així es van escolar les hores i els dies: sempre sense cap resultat tangible ni esperança d'obtenir-ne. Amb sol o amb pluja va recórrer la ciutat a peu de punta a punta. En aquest pelegrinatge no va deixar cap porta sense trucar. Va intentar fer feines que fins aquell moment havia ignorat que existissin: cigarrer, formatger, bus, marbrista, escurapous, etcètera. A la majoria dels llocs on va provar no hi havia feina; en d'altres, exigien experiència. En una confiteria li van preguntar si sabia fer neules; en unes drassanes, si sabia calafatar. A totes aquestes preguntes es veia obligat a respondre que no. Aviat va descobrir coses que abans mai no havia sospitat: de totes les feines, el servei domèstic era la més descansada, Per aquelles dates, a Barcelona s'hi dedicaven 16.186 persones. La resta de feines es desenvolupaven en condicions terribles: les jornades laborals eren molt dilatades; els treballadors s'havien de llevar diàriament a les quatre o les cinc de la matinada per acudir als seus llocs puntualment. Els sous eren molt baixos. Els nens treballaven, a partir dels cinc anys, a la construcció, al transport, fins i tot als cementiris, ajudant els enterraments. En alguns llocs el van tractar amb amabilitat; en d'al-

tres, amb una hostilitat declarada. Una vaca va estar a punt d'embanyar-lo en una lleteria i uns carboners li van aquissar un mastí. A tot arreu va veure misèria i malalties. Hi havia barris sencers afectats de tifus, verola, erisipella o escarlatina. Va trobar casos de clorosi, cianosi, gota serena, necrosi, tètanus, paràlisi, flux, epilèpsia i crup. La desnutrició i el raquitisme s'acarnissaven amb els nens; la tuberculosi amb els adults; la sífilis amb tothom. Com totes les ciutats, Barcelona havia rebut periòdicament la visita de les plagues més terribles. El 1834 el còlera havia deixat al seu pas 3.521 morts; vint anys més tard, el 1854, 5.640 persones havien caigut víctimes d'aquesta mateixa malaltia. El 1870 la febre groga provinent de les Antilles espanyoles s'havia estès per la Barceloneta. Havien hagut d'evacuar el barri sencer i cremar el moll de la Ribera. En aquestes ocasions, primer s'estenia el pànic i després el desànim. S'organitzaven processons i actes públics de desgrec a Déu. A aquestes rogatives hi acudia tothom, fins i tot els que mesos abans havien participat en la crema dels convents arran d'un aldarull o havien promogut aquests actes de barbàrie. Els més apesaratats eren precisament els que poc temps abans havien aplicat amb més acarnissament la teia a la casulla d'un pobre sacerdot, havien jugat a bitlles amb les imatges sagrades i havien fet, segons es deia, escudella i carn d'olla amb els ossos dels sants. Llavors les epidèmies decreixien i s'allunyaven, però mai del tot: sempre quedaven reductes on la malaltia semblava trobar-s'hi bé, haver-hi arrelat. Així després d'una epidèmia en venia una altra sense que hagués desaparegut per complet l'anterior, se solapaven. Els metges havien d'abandonar els casos d'una afecció per atendre els primers de la següent i la seva feina no s'acabava mai. Això feia que proliferessin xarlatans i curanderos, herbolaris i saludadors. A totes les places hi havia homes o dones que predicaven doctrines confuses, anunciant la vinguda de l'Anticrist, del dia del Judici, d'algun Messies extravagant i sospitosament interessat en els cabals dels altres. Alguns, sense mala fe, oferien mitjans de curació o prevenció inútils, si no contraproductius, com era proferir crits en les nits de lluna plena, lligar-se cascavells als turmells o gravar-se a la pell del tòrax signes zodiacals o rodes de

santa Caterina. La gent, esporuguida i indefensa davant els estralls de la malaltia, comprava els talismans que els oferien i es prenia sense queixa els beuratges i filtres o feien que els prenguessin els fills, creient que amb això els feien un bé. L'Ajuntament segellava les cases dels infectats que traspassaven, però l'escassetat d'habitatges era tan grossa que al cap de poc algú que preferia el risc del contagi a viure a la intempèrie la tornava a ocupar, contreia la malaltia i moria sense remissió. De vegades, però, les coses no anaven així. Tampoc no faltaven casos d'abnegació, com sol passar en aquestes circumstàncies extremes. Així explicaven, per exemple, aquest concret: el d'una monja ja granadeta, anomenada Tàrsila, una mica bigotuda, que, només de saber que tal o tal altra persona havia caigut al llit aflagida d'un mal incurable, corria al seu costat portant un acordió. I això ho va fer durant dècades sense contreure mai cap mal, per més que li tossissin al damunt.

La nit en què vencia el termini fixat, el senyor Brauli va cridar l'Onofre a capítol: Els pagaments, com vostè sap, s'efectuen per avançat, li va dir. Ens ha de pagar la setmanada. L'Onofre va sospirar. Encara no he aconseguit feina, senyor Brauli, va dir; doni'm una setmana de coll i li pagaré tot el que li dec quan cobri el primer jornal.

—No es pensi que no em faig càrrec de la seva situació, senyor Bouvila —va respondre l'hostaler—, però vostè s'ha de fer càrrec de la nostra: no tan sols ens costa molts diners donar-li menjar cada dia, sinó que perdem els que ens pagaria un altre hoste si vostè deixés l'habitació lliure. És penós, ja ho sé, però no tindrè més remei que pregar-li que se'n vagi demà a primera hora. Cregui'm que em sap greu haver d'actuar així, perquè li he agafat afecte.

Aquell vespre amb prou feines va sopar. El cansament acumulat durant el dia va fer que s'adormís de seguida que es va haver ficat al llit, però al cap d'una hora es va despertar de sobte. Llavors el van començar a empaitar les idees més malastrugues. Per

lliurar-se'n, es va llevar i va sortir al balcó; allí va respirar agitadament l'aire humit i salobre que portava del port olor de peix i brea. També en provenia una resplendor fantasmagòrica: eren els fanals que reflectien la seva claror a la boirina. La resta de la ciutat estava sumida en la foscor absoluta. Al cap d'una estona el fred li havia entrat fins als ossos i va decidir tornar al llit. Quan hi va ser, va encendre el cap d'espelma que hi havia a la tauleta de nit i va treure de sota el coixí un full de paper esgrogueït, doblegat amb molt de compte. El va desplegar amb cautela i va llegir el que hi havia escrit a la claror tremolosa de l'espelma. A mesura que anava llegint el que sens dubte se sabia de memòria, se li anaven crispant els llavis, arrufava el front i els seus ulls agafaven una expressió equívoca, barreja de rancúnia i de tristesa.

A la primavera de 1876 o 1877 el seu pare havia emigrat a Cuba. Onofre Bouvila tenia llavors un any i mig, el matrimoni encara no havia tingut més fills. El seu pare era un home xerraire, rialler, bon caçador i una mica llampat, segons els que l'havien conegut abans que emprengués aquella aventura. La seva mare procedia de les muntanyes i havia baixat a la vall per contreure matrimoni amb Joan Bouvila; era espigada, seca, silenciosa, de gestos nerviosos i maneres una mica brusques, encara que contingudes; abans de tornar-se-li blancs, tenia els cabells castanys; també tenia els ulls de color gris blavós, com els de l'Onofre, que d'altra banda s'assemblava físicament al seu pare. Abans del segle XVIII els catalans havien anat molt rarament a Amèrica, sempre com a funcionaris de la Corona; a partir del segle XVIII, però, molts catalans van emigrar a Cuba. Els diners que aquests emigrants enviaven des de la colònia havia produït una acumulació de capital inesperada. Amb aquest capital es va poder iniciar el procés d'industrialització, donar impuls a l'economia de Catalunya, que llanguia des dels temps dels Reis Catòlics, Ferran i Isabel. Alguns, a més d'enviar diners, acabaven tornant; eren els indians enriquits, que edificaven casalots extravagants als seus poblets. Els més pintorescos portaven esclaves negres o mestisses amb les quals, òbviament,

tenien relacions íntimes. Això provocava un gran rebombori i ells, pressionats per parents i veïns, acabaven casant aquelles esclaves amb masovers beneïts. D'aquestes unions en sortien fills de pell fosca, desplaçats, que solien acabar entrant en religió. Llavors eren enviats a missions a l'altre confí del món: a les illes Marianes o a les Carolines, que encara depenien de la seu arquebisbal de Cadis o de Sevilla. Llavors aquest flux migratori havia minvat. No faltaven els que continuaven travessant l'oceà per buscar fortuna, però eren casos individuals: un fadrístern reduït a la penúria per un sistema hereditari segons el qual tot el patrimoni familiar era llegat a un sol fill, l'hereu, un terratinent arruïnat per la fil·loxera, etcètera. Joan Bouvila no es trobava en cap d'aquests casos: llavors ningú havia sabut ni més tard ningú va saber la raó que el va impulsar a emigrar. Uns van dir que havia actuat per ambició; d'altres, que per desavinences conjugals. Algú es va inventar aquesta història: que Joan Bouvila havia descobert poc després de casar-se un secret horrible sobre la seva dona, que a la casa s'hi sentien crits i cops terribles a les nits, que aquesta cridassia tenia despert el nen tota la nit, que se'l sentia plorar fins a la matinada, quan afluixava la gatzara. Sembla que res d'això no era veritat. Quan Joan Bouvila va haver marxat, el rector de Sant Climent va continuar rebent a l'església la seva esposa, Marina Mont; li administrava els sagraments com a la resta de feligresos i la tractava amb una deferència especial. Amb això va apaivagar els rumors maliciosos.

Al cap de poc temps d'haver-se'n anat, Joan Bouvila va escriure una carta a la seva dona.

Aquella carta, enviada des de les Açores, on el vaixell havia fet escala, la va portar a la parròquia el tio Tònet en la seva tartana. Va haver de llegir-la el rector, perquè ella no sabia llegir. Per silenciar definitivament les males llengües la va llegir un diumenge des de la trona, abans del sermó. *Quan tingui feina i casa i unes miques de pempis us enviaré a buscar*, deia la carta. *La travessia és bona, avui hem vist taurons; segueixen perillosament la nau en bandades, esperant que caigui algun passatger a l'aigua; llavors el devoren d'un mos: ho engrunen tot amb la triple filera de dents que tenen; del*

que aconseguixen fer presa i devorar no en tornen res més al mar.
A partir d'aquell moment ja no havia tornat a escriure més.

Onofre Bouvila va tornar a doblegar la carta amb molt de compte, la va ficar sota el coixí, va apagar l'espelma i va tancar els ulls. Aquesta vegada es va adormir profundament, insensible a la duresa del matalàs i als atacs acarnissats de les xinxes i les puces. Poc abans de trencar l'alba, però, el van despertar un pes a l'estómac, un gruny i la desagradable sensació que algú l'observava. L'habitació estava il·luminada per una espelma, no la que havia apagat unes hores abans, sinó una altra que aguantava algú a qui no va poder identificar de moment, perquè hi havia una altra cosa que monopolitzava la seva atenció. Damunt la vànova hi havia Beelzebut, el gat salvatge de la Delfina. Tenia el llom arquejat i la cua enravenada i havia tret les ungles. L'Onofre, en canvi, tenia els braços atrapats pels llençols i no gosava treure'ls per protegir-se la cara: tenia por d'excitar la fera amb els seus moviments. Es va estar immòbil; del front i del llavi li brollaven gotes de suor. No tinguís por, no t'atacarà, va mormolar una veu, però si intentes fer-me res et buidarà els ulls. L'Onofre va reconèixer la veu de la Delfina, però no va apartar la mirada del gat ni va pronunciar cap paraula.

—Sé que no has trobat feina —va continuar dient la Delfina; a la veu hi tenia un deix de complaença, bé perquè el fracàs de l'Onofre hagués corroborat les seves prediccions, bé perquè trobés plaer en els tràfecs dels altres—. Tothom creu que no m'adono de res, però ho sento tot. Em tracten com si fos un moble, un trasto inútil, ni tan sols em saluden quan em troben al corredor. Millor: tots són uns desgraciats. Estic segura que la seva màxima il·lusió seria emportar-se'm al llit... ja m'entens. Ah, però si ho provessin en Beelzebut els arrabassaria la pell a tires. Per això s'estimen més fer veure que no em veuen.

Quan va sentir el seu nom, el gat va llançar un esbufec pèrfid. La Delfina va deixar escapar una rialla arrogant i l'Onofre va comprendre que la minyona estava tocada del bolet. Només em

faltava això, va pensar. ¿Com s'acabarà, tot plegat?, es preguntava. Ai, Déu, mentre no acabi cec...

—Tu no semblas com ells —va continuar dient la minyona entre dents, passant sense transició de la ira a la gravetat—, potser perquè encara ets una criatura. Bah, ja t'espantllaràs. Demà dormiràs al carrer. Hauràs de dormir sempre amb un ull obert. Llavors et despertaràs gelat i afamat i no tindràs res per menjar; et barallaràs per remenar les escombraries. Resaràs perquè no plogui i perquè arribi aviat l'estiu. Així aniràs canviant: t'aniràs convertint en un brètol, com tots. ¿Què, no dius res? Pots parlar sense aixecar la veu. Però no facis cap gest.

—¿Què has vingut a fer? —va gosar preguntar l'Onofre, aspirant les paraules—, ¿què vols de mi?

—Es pensen que només serveixo per fregar el terra i rentar plats —va repetir la Delfina recobrant el somriure desdenyós—, però tinc recursos. Si vols, et puc ajudar.

—¿Què he de fer? —va dir l'Onofre, sentint que la suor li regalava per l'esquena.

La Delfina va fer un pas cap al llit. L'Onofre es va posar rígid, però ella es va aturar allí. Al cap d'una estona va dir: Escolta el que et diré. Tinc un xicot. Això no ho sap ningú, ni tan sols els meus pares. No els ho diré mai i un dia, el dia menys pensat, m'hi escaparé. Em buscaran pertot arreu, però ja serem lluny. No ens casarem mai, però viurem junts i aquí no m'hi tornaran a veure. Si reveles el meu secret li diré a en Beelzebut que et destrossi la cara, ¿entesos?, va acabar dient la minyona. L'Onofre va jurar per Déu i per la memòria de la seva mare que guardaria aquell secret. Això va satisfer la Delfina, que va afegir tot seguit: Escolta, el meu xicot pertany a un grup; aquest grup està format per homes generosos i valents, decidits a posar fi a la injustícia i la misèria que ens envolta. Va fer una pausa per veure l'efecte que les seves paraules havien fet en Onofre Bouvila i veient que aquest no reaccionava, hi va afegir: ¿Has sentit parlar de l'anarquisme? L'Onofre va fer que no amb el cap. I Bakunin, ¿saps qui és? L'Onofre va tornar a fer que no i ella, en lloc d'enfurir-se, com tenia por que passés, va arronsar les espatlles. És natural, va dir finalment: són

idees noves; molt poca gent les coneix. Però no t'amoïnis, aviat les coneixerà tothom: les coses canviaran.

A la dècada de 1860 els grups àcrates italians, que havien florit durant els anys de lluita per la unificació d'Itàlia, van decidir enviar a d'altres països persones que en propaguessin les doctrines i fessin prosèlits. L'home que van enviar a Espanya, on les idees anarquistes ja eren conegudes i tenien un gran predicament, es deia Foscarini. A uns quilòmetres de Niça, però, la policia espanyola, en connivència amb la policia francesa, va aturar el tren amb què anava Foscarini i hi va pujar. Mans enlaire, van dir els policies encanonant els passatgers del tren amb les carrabines, ¿qui de vosaltres és Foscarini? Tots els passatgers van aixecar el braç de cop. Jo sóc Foscarini, jo sóc Foscarini, deien: per ells, no hi havia cap honor més alt que ser confosos amb l'apòstol. L'únic que no deia res era el mateix Foscarini. Anys interminables de clandestinitat li havien ensenyat a dissimular en casos semblants; ara mirava per la finestreta i xiulava alegrement, com si aquell assalt no tingués res a veure amb ell. Així els policies el van poder identificar sense problemes. El van baixar del tren arrossegant-lo, el van deixar en calçotets, el van lligar amb una soga i el van estirar a la via, amb el cap recolzat en un rail i els peus damunt de l'altre. Quan vingui l'express de les nou et farà rodelles, li van dir. Acabaràs la vida com una llonganissa, Foscarini, li deien amb sorna diabòlica. Un dels policies es va vestir amb la roba que li havien tret i va pujar al tren. Quan el van veure entrar al vagó, els passatgers es van pensar que era Foscarini, que havia burlat la vigilància dels seus segrestadors, i van esclatar en visques. El fals Foscarini somreia i anotava els noms dels que cridaven visques amb més ardor. Arribat a Espanya, es va dedicar a incitar a la violència sense solta ni volta per crear mal ambient, predisposar la gent contra els treballadors i justificar les terribles mesures repressives que prenia el Govern. En realitat era un *agent provocateur*, va dir la Delfina.

Gairebé simultàniament va desembarcar a Barcelona un per-

sonatge diametralment oposat als dos Foscarinis, l'autèntic i el fictici. Es deia Conrad de Weerd i als Estats Units, d'on procedia, havia estat un cronista esportiu de cert renom. Descendia d'una família de terratinents amb rivets aristocràtics de Carolina del Sud, que havia perdut a la Guerra Civil o de Secessió tota la seva fortuna, incloses les terres i els esclaus negres. A Baltimore, Nova York, Boston i Filadèlfia, De Weerd havia provat d'exercir el periodisme, al qual se sentia inclinat, però com que era del sud havia trobat vedats tots els terrenys, fora del dels esports. Havia conegut personalment les figures més importants del seu temps, com Jake Kilrain i John L. Sullivan, però en general la seva vida de cronista esportiu havia circulat per camins de misèria. A mitjan segle passat, l'esport era poca cosa més que un pretext per fer apostes i deixar sortir de mare els instints més baixos. De Weerd va cobrir baralles de galls, de gossos i de rates i baralles mixtes de toros contra gossos, gossos contra rates, rates contra porcs, etcètera. També va haver de presenciar combats de boxa extenuants i sanguinaris, que duraven fins a vuitanta-cinc assalts i solien acabar a trets. Al final va arribar a la conclusió que la naturalesa humana era brutal i despietada per essència, que només l'educació cívica podia transformar l'individu en un ésser mínimament tolerable. Mogut per aquesta convicció, va abandonar el món dels esports i es va dedicar a fundar associacions obreres amb els diners que li van donar alguns prestadors jueus de tendències liberals. La finalitat d'aquestes associacions era l'ensenyament mutu i el cultiu de les arts, en especial de la música; volia agrupar els obrers en grans corals. Així deixarien d'interessar-se per les baralles de rates, pensava. De Weerd va viure sempre en la pobresa; tot el que va guanyar ho va destinar a mantenir els cors que anava fundant. A poc a poc els gàngsters es van infiltrar als cors i els van convertir en grups de pressió. Per treure's De Weerd del mig el van enviar a Europa, a fer-hi proselitisme. Assabentat de l'existència dels Cors de Clavé, va desembarcar a Barcelona el dia de l'Ascensió de l'any 1876. Allí es va trobar amb els seguidors enfollits del Foscarini espuri, que propugnaven la matança indiscriminada dels nens a la sortida de l'escola. Això li va produir un efecte pèssim.